

Fælles oplæg til ULØ vedr. forsøgsordning som frilandsbyer

Af

- Landdistrikternes Fællesråd – repræsenteret ved næstformand Grethe Nørtoft Saabye
- Sammenslutningen af Danske Småøer - repræsenteret ved formand Dorthe Winther
- IGN/Københavns Universitet – repræsenteret ved seniorrådgiver Hanne Tanvig

Udviklingen i landdistrikterne og på de mindre øer er udfordret, hvilket i de sidste mange år bl.a. har ført til et generelt fald i befolkningstallet og udtynding af funktioner og services. Alligevel er der tendens til opbrud dels pga. en voksende interesse for at indrette sin tilværelse anderledes end i de store byer og dels pga. et nedefra-kommende ønske om at sikre decentral udvikling. Samtidigt bevirker ikke mindst den digitale infrastruktur, at ny udvikling kan finde sted i landsbyer og på de mindre øer, og lokalt tages allerede mange initiativer inden for de bestående rammer og muligheder. Forløsning af potentialer for nye og større udviklingstiltag kræver dog nye tilgange i vores systems regler og forvaltning.

Forsøg med frilandsbyer

Ved at give borgerne i landsbyerne og på de mindre øer mulighed for at tage nye, visionære og eksperimenterende initiativer, vil levevilkår, ejerskab og demokrati styrkes. Det vil ikke alene komme dem selv til fordel men også hele Danmark, fordi alle landets ressourcer derved inddrages. I forlængelse af Udvalget for levedygtige landsbyers anbefalinger, foreslås det derfor at igangsætte en forsøgsordning med frilandsbyer.

Formålet med en frilandsbyordning er gennem en række eksempler at opnå inspiration, ny viden og praktiske erfaringer om udviklingsperspektiver, hvis landsbyer og mindre øer får større frihed af regler og barrierer til at gennemføre udviklingsinitiativer. Derved banes vejen for en tilrettelæggelse af fremtidens landdistriktpolitik.

Forsøgsordningen skal omfatte i alt ti udvalgte landsbyer og mindre øer, der får mulighed for at udvikle strategier for den lokale udvikling og føre dem ud i livet. I processen identificeres og ophæves afgørende og begrænsende regler og barrierer på forsøgsbasis så vidt muligt. Det vil typisk være statslige og kommunale regler og praksisser.

Indhold og rækkevidde af de ti forsøg skal følges og evalueres inden for en fireårig forsøgsperiode, vel vidende at de fulde effekter oftest vil have en længere tidshorisont.

Forsøgstemaer

Der er som udgangspunkt ingen begrænsninger i forhold til forsøgstemaer, men i en udvælgelsesproces skal der lægges vægt på, at de pågældende forsøg er forskellige i både omfang og karakter. Enkelte eksempler på mulige forsøg kan nævnes:

1. *Det gode seniorliv.* 'Overtagelse' og lokal samdrift af hel- og halvoftentlige samt private services til fordel for landsbyens/øens ældre: indkøb, rengøring, mad, pleje, transport, samvær og oplevelser. Det er dels for at skabe hele og fleksibelt tilpassede løsninger for den enkelte ældre person og dels for at involvere flere lokale borgere, skabe lokal beskæftigelse og mere liv i hverdagen for alle parter. Der bliver antageligt tale om en virksomhed af socialøkonomisk karakter, som har aftaler med bl.a. kommunen.

2. *Mini-andelsbyen*. Ejerskab og drift af fælles arealer med fælles landbrug, adgang til natur og indretning af muligheder for naturturisme. Der er et særligt sigte på inddragelse af børnene og et samarbejde med skolen. 'Produkterne' høstes, forarbejdes og sælges lokalt så vidt muligt, men de indgår særligt i lokale fællesspisninger og i naturturismen. Hele landsbyen er involveret efter interesser og ressourcer, hvor et a.m.b.a. (andelsselskab med begrænset ansvar) står for det erhvervsmæssige.

3. *Nye bo- og arbejdsfællesskaber*. Fælles opkøb, indretning og drift af attraktive lejemål og 'workzones/mødesteder' på nedlagte landbrugsejendomme til fordel for lokale og tilflyttere. Nogle vil alene bo, andre arbejde (delvist) eller blot deltage pga. samværet og det kreative miljø. Landsbyen vil formentlig etablere et ApS og overveje at etablere en fond, som kan føre tilsvarende initiativer ud i livet.

4. *Landsbyen med børn og unge i centrum*. Et antal husstande har i samarbejde med det eksisterende lokalsamfund indrettet en landsby, hvor der tages særligt hånd om børns og unges samvær og dagligliv. Det gælder f.eks. fælles løsninger for pasning, alskens arrangementer, transport, spændende fysiske rammer m.fl. Det er almindeligt, at en del af skoleundervisningen og mange af egnens ungdomsfester foregår i landsbyen, og at landsbyens voksne står bag i et aftalt samarbejde med kommunen og skolen.

Formelle barrierer

Forsøgene vil gå på tværs af ressortministerier og forudsætter, at silotænkning og -styring brydes ned.

Nogle af de udfordringer initiativtagerne vil møde i lovgivning og forvaltning i forbindelse med disse eksempler er f.eks.: styrelsesloven, landbrugsloven, veterinær- og fødevareregler og planloven. Det kan blive nødvendigt at finde nye juridiske og økonomiske konstruktioner til formålet.

Processen

Fase 1 – år 1

Landsbyer og mindre øer inviteres til at komme med visionære forslag. Kandidater udvælges efter på forhånd fastlagte kriterier (af en styregruppe), så som f.eks.: forslagens perspektiv, forskellighed, geografi, lokal kapacitet til at gennemføre, positivt indstillet kommune og en vis medfinansiering.

Fase 2 – år 1-2

De udvalgte landsbyer/mindre øer udformer strategier, hvor bl.a. barrierer identificeres og om muligt ophæves (for en periode).

Fase 3 – år 2-4

De ti udvalgte landsbyer/mindre øer realiserer deres strategier og forslag, så langt de kan komme inden forsøgsperiodens udløb.

Fase 4 – år 1-4

Evaluerings- og formidlingsarbejde af de ti forsøg finder sted undervejs. Det vil navnlig omfatte identifikation af barrierer og foreløbige resultater, idet mange af aktiviteterne vil have en længere horisont end selve forsøgsordningen.

Efter fase fire fortsætter ordningen og de lokale aktiviteter så vidt muligt, og på ordinær basis.

Organisering

Ordningen varetages af en selvstændig projektorganisation efter aftale med et ressortministerium. Projektorganisationen består af en styregruppe og et sekretariat. Desuden etableres et panel af eksperter.

Styregruppe

Styregruppen sammensættes af en repræsentant fra: Ministerier, Landdistrikternes Fællesråd, Sammenslutningen af Danske Småøer og IGN/Københavns Universitet. Styregruppen kan udvides med relevante parter. Gruppens rolle er at indgå aftalen med ministerier, sikre og overvåge forsøgsordningen i sit hele, herunder at fastlægge kriterier for udvælgelse af deltagende landsbyer/mindre øer.

Sekretariat

For at bistå styregruppen og føre forsøgsordningen ud i livet etableres et sekretariat. Sekretariatets opgaver er bl.a. at: forberede grundlaget for udvælgelse, assistere med viden, sikre proces og kvalitetssikre de lokale strategier, medvirke ved identifikation af barrierer, være forbindelsesled til myndigheder m.fl., monitorere, formidle og medvirke ved evaluering.

Det er sammensat af to-tre faglige årsværk bestående af medarbejdere på hel- eller deltid med ekspertviden og stor erfaring inden for landsbyers og mindre øers udfordringer og virke, samarbejde, processer, lovgivning, forvaltning, formidling og evaluering. De pågældende skal have et stort netværk. Lederen af sekretariatet skal have opgaven som sin primære.

Sekretariatet placeres fysisk decentralt, hvor der i forvejen er et miljø og mulighed for synergi. Det vil være naturligt at inddrage medarbejdere fra Landdistrikternes Fællesråds sekretariat, Sammenslutningen af Danske Småøer og IGN/Københavns Universitet og placere sekretariatet i Egtved.

Panel

Et panel af eksperter etableres, som sekretariatet og de lokale deltagere kan inddrage efter aftaler og behov. Det er eksperter inden for f.eks. planlægning og planlovgivning, natur- og miljølovgivning/forvaltning, finansiering og økonomi, erhvervsret og styrelseslovgivning. I panelet indgår desuden kontaktpersoner fra relevante ministerier/styrelser og de kommuner, som de pågældende landsbyer/mindre øer er en del af.

Økonomi

Forsøgsordningens direkte økonomi vedrører udgifter til drift af den samlede ordning samt forberedelserne lokalt. Den direkte økonomi anslås til at udgøre omkring 10 mio. kr. fordelt på fire år. Finansiering af udgifter til realisering af de konkrete tiltag i de deltagende landsbyer/mindre øer skal findes særskilt.

Samlet set vil økonomi og effekter blive langt større, idet de enkelte forsøg hver især vil kunne tiltrække eksterne ressourcer og kompetencer. Forsøgsordningen vil i det hele taget medføre betydelige afledte virkninger pga. sin dynamoeffekt.

Finansiering

Finanslov: 10 mio. kr. Forsøgsordningen vil omfatte flere ressortministerier.

Medfinansiering fra de deltagende lokalsamfund: 200.000 kr.

Beslutningsforslag

Parterne indstiller, at ULØ beslutter at fremsætte en udvalgsberetning, hvor udvalget opfordrer erhvervsministeren, hvorunder landdistriktspolitikken pt. hører, til at igangsætte en tværministeriel forsøgsordning om frilandsbyer på baggrund af nærværende notat.